

ת פ א ר ת ר א ד ז י ן

יוצא לאור על ידי מרכז מוסדות חסידי ראדזין
בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

ב"ה גיליון פנינים לחג הפסח תשפ"ד

למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיידך...

"ימי חיידך" – הימים, "כל ימי חיידך" – הלילות! [הגדה]

מאיר רבנו "בית יעקב":

גאולת ישראל שבכל דור ודור, באה לעולם בשני אופנים: באופן של "יום",
ובאופן של "לילה".

שכן ישנם מצבים שבהם ישראל לפי גודל מעלתם, ראויים הם לגאולה על שום
מעשיהם הטובים הנאים ומאירים, בזכות אלה ראויים ישראל שייחלצו משעבוד
לגאולה ויצאו מאפלה לאורה. זוהי גאולה שמגיעה לישראל בבחינת "יום".

לעומת זאת ישנם מצבים בעם ישראל שאינם ראויים בהם לגאולה, והשטן
מקטרג עליהם בעת צרתם. לפי שיש במעשיהם עניינים שהם בלתי נאים על גוון
החיצוני שלהם, הלכך יש קושי עליון לגאלם לעת שכזו. מה עושה הקב"ה? בוחן
ליבות וכליות, המכיר פנימיותם של ישראל, אינו מביט אז אל 'חיצוניות'
מעשיהם שאינה מטהרה, אלא מבין ומביט אל פנימיותם של ישראל שהיא
טהורה וזכה מכוח קדושת האבות, ורק נסיבות הגלות הכהו את רוחם, ובזכות
כך הוא גואלם ומושיעם. גאולה כזו נקראת בחינת "לילה", שכן למרות 'חשכת
ליל' שבה נתונים ישראל במעשיהם כשאין נגלית בה מעלתם האמתית, הקב"ה
מושיעם בעת צרה על שום מעלתם הפנימית, שבשלה ראויים לגאולה.

גאולה ממין זה, הייתה נחלתם של בני ישראל בעת יציאת מצרים. שכן בידוע
כי בני ישראל במצרים שקועים היו לדאבון לב במ"ט שערי טומאה, עד ששרו

של מצרים היה מקטרג כנגדם בטענת "הללו והללו הם עובדי זרה!" אף על פי כן, ריחם עליהם ה' אלוקי אבותיהם ויוציאם מבית עבדים וגאלם לחירות עולם. זאת, לפי שגלוי לפני השם יתברך מכאובי ליבם של ישראל בבחינת "וירא אלוקים את בני ישראל וידע אלוקים!" היינו שמכיר בפנימיותם הטהורה, לעומת שבע תועבות שבליבם של מצריים, שאף כאשר מעשיהם מצוחצחים כלפי חוץ, אבל בעמקי ליבם פנימה רעים ומושחתים הם.

גאולת מצרים זו, הינה 'בניין אב' לגאולות ישראל במשך כל שנות גלותם הארוכה, בעת שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו, והקב"ה מצילנו מידם.

[ספר הזמנים, הוספות ד]

באופן דומה, מסביר רבנו הקדוש "אורחות חיים" זי"ע את מאמרו של רבי אלעזר בן עזריה בהגדה: "אמר רבי אלעזר בן עזריה, הריני כבן שבעים שנה, ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות, עד שדרשה בן זומא שנאמר.. ולכאורה, במה נעוץ היה קושי הגדול מצד רבי אלעזר בן עזריה, בניצוח דעת החכמים כדי 'שתיאמר יציאת מצרים בלילות'??

אכן – מאיר מרן "אורחות חיים" – הבדל שבין "יום" ובין "לילה" לעניין זה הינו מתבטא בכך שבעוד מידת "יום" באה תודות לפועלו וזכויותיו של אדם בבחינת "יצא אדם לפועלו ולעבודתו עדי ערב" [תהלים קד], הרי מידת "לילה" לעומתה היינו כשאין לאדם מצד עבודתו העצמית חלק באור הנופל בחלקו, אשר מגיע אליו מעבר לתפיסת דעתו וממעל להשגתו. ישועה כזאת המגיעה לאדם למעלה מבחינת דעתו הינה בבחינת "לילה", ומנוגדת היא לישועה של בחינת "יום" שהינה ישועה שמאירה לעיני אדם בהכרתו שזכאי הוא לישועה זו.

וזהו שהזכיר רבי אלעזר בן עזריה: "הריני כבן.. ולא זכיתי שתיאמר יציאת מצרים בלילות", היינו: לא זכיתי שתהא לי 'השגה וקניין' בגאולת לילה זו, שמגיעה ממקום שהינו למעלה מתפיסת אדם, ואם כך, מה מקום יש לאדם לחוג גאולה כזו, שאין לו בה חלק ונחלה לפי תפיסת דעתו?? "עד שדרשה בן זומא" היינו: שהוא גילה עומק הדבר, שגאולה זו מגיעה מחלק ונחלת ישראל הנובעת מצד פנימיות נפשם, הלכך ראוייה היא שפיר שתיאמר גם מצד האדם.

[סוד ישרים לפסח, ו]

אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן

מהו לשון "אין מפטירין אחר הפסח"? ומדוע אין נאמר בפשוט "אין אוכלים"?
דרש אדמו"ר בעל "אורחות חיים" זצ"ל – משמו של זקנו הקדוש אדמו"ר בעל
"מי השלוח":

עניין "מפטירין אחר הפסח" היינו, שאין שואלים ומהרהרים אחר עניין גאולת
מצרים, שבמהלכה ה' בחר בנו מכל עם ורוממנו מכל לשון.

שכן כבר בעת יציאת מצרים מצינו אז שהיה שרו של מצרים מקטרג כנגד עם
ישראל, באמרו: "הללו עובדי עבודה זרה, והללו עובדי עבודה זרה – מה השתנו
אלו מאלו"? אלא שהשם יתברך לא שת ליבו כלל לדברי שר מצרים, ובחר
בישראל ממקום עמוק ופנימי, מכוח זאת שישראל קדמו לבריאת העולם
כמאמר הכתוב "קדש ישראל ראשית תבואתה", והינם מנושאים למעלה מן
תפיסת הבריאה – הלכך אין כאן מקום לשאלות וקטרוגים למיניהם, ודינם
להיגאל לחירות עולם.

וזהו שרומז לנו בדבריו בעל-ההגדה:

"אין מפטירין אחר הפסח" – שאין שואלים וחוקרים כלל אחר גאולת מצרים זו
"אפיקו מן"? היינו: מכוח מה זכו בני ישראל ביציאת מצרים זו, שהפיקם והוציאם
הקב"ה לישראל, ובחר בהם מכל אומה ולשון וקדשנו במצוותיו?? והטעם, לפי
שאלה הן שאלות נשגבות שעניינן למעלה מתפיסת הבריאה, כשם שישראל
בעצמן שגבו מתפיסת הבריאה וקדמו במעלתן לבריאת העולם.

[סוד ישרים, ו]

מרור זה שאנו אוכלים על שום מה? על שום שמררו המצרים את חיי
אבותינו במצרים, שנאמר וימררו את חייהם...

דרש מרן אדמו"ר רבנו גרשון חנוך העניך בעל "אורחות חיים":

"מרור" זה שמררו המצרים את חיי אבותינו במצרים, שימש בתפקיד מרכזי
בהבאת הגאולה.

לפי שעיקר גלות מצרים ושקיעתם של ישראל בגלות התבטא בזאת, שבני ישראל התרגלו לחיי גלות ואף התמכרו למנעמי מצרים כמאמר "זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם!" "ביושבנו על סיר הבשר באכלנו לחם לשובע!" אכילה ושתיה לא חסרו להם שם, לצד עבודתם הקשה בחומר ובלבנים ובכל עבודה בשדה. התייחסו אפוא לשעבוד מצרים 'בטבעיות' לפי מצבם, ולא חשו מחסור בנפשם. במצב כזה בלתי אפשרית 'גאולה' שלהם!

רק לאחר שמיררו המצרים חיי ישראל במצרים, עד שמצבם התדרדר והפך להיות קשה מנשוא – הרגישו בני ישראל בנפשם כי "כלו כל הקיצים" והחלו לזעוק זעקה גדולה למרומים כמאמר הכתוב "וייאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו!" ואז נפתח הפתח לישועתם "ותעל שוועתם אל האלוקים מן העבודה!"

באופן זה, מאיר מרן בשם אביו בעל "בית יעקב" זי"ע, למאמר חכמינו ז"ל "עבד אינו יכול לברוח ממצרים". וכי מה היה בכוחו למנוע מעבד הבריחה ממצרים, ומדוע דווקא 'עבד' אינו בורח?? אלא, מבאר מרן, אין הכוונה לעבד במובן הפשוט, אלא ל'עבדים ליצרם' ותאוות ליבם. לפי שארץ מצרים זו שטופת בתענוגות כמאמר הכתוב "כגן ה' כארץ מצרים", הלכך לא היה ביניהם מי שיבקש לברוח ממצרים למקום אחר, שכן הרגישו עצמם בנוח ולא חפצו כלל להתנסות בחיים בארץ אחרת.. נוח היה להם להישאר היכן שהם! כה כבולים היו בכבלי שעבוד הרוחני והנפשי, עד שלא חסרה הרגשתם מכלום.

זו הייתה תמציתה הרוחנית של "גלות מצרים" קשה זו, שבה התנסו אבותינו במצרים. ואי לכך, דווקא 'מרור' זה שאכף מרירותו עליהם, הוא שהכשיר את ליבם לבקשת החירות שלהם, והכין את הקרקע ליציאתם משם לחירות עולם.

בדרך זו, מסביר מרן ז"ל את ההלכה שנאמרה לגבי אכילת מרור: "בלע מרור לא יצא!" בניגוד לאכילת מצה, שבה נקבע כי "בלע מצה יצא". ולכאורה מדוע נדרשת לעיסת המרור ואין די בהכנסתה לגוף בדרך 'בליעה'??

אלא שהיא הנותנת: מכיוון שזָכַר למרור שאנו עושים בליל פסח, תכליתו להדגיש את 'תפקיד' תחושת ה'מרור' שבמצרים וחלקה בהבאת הגאולה, הלכך אין די בבליעתו של המרור גרידא, כשאין מרגישים מאומה במרירותו, אלא יש צורך בלעיסתו דווקא ובהרגשת המרירות שבו בפינו.

5 פסח זה שהיו אבותינו אוכלים בזמן שבית המקדש קיים, על שום מה?
על שום שפסח הקדוש ברוך הוא על בתי אבותינו במצרים, שנאמר:
ואמרתם זבח פסח הוא לה', אשר פסח על בתי בני ישראל!...

מהי השאלה כאן, ומה תשובה באה בזאת, בהבאת מאמר מפורש שבכתוב?

מאיר מרן בעל "אורחות חיים" זי"ע, בספר "סוד ישרים":

קרבת "הפסח" הינו כידוע שונה מאד בהלכותיו מכל קרבנות המקדש. הדבר הינו בא לידי ביטוי בכמה דרכים: הן בזמן הבאתו והקרבנותו – "ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין הערביים!" בניגוד לשאר קרבנות יחיד, הקרבים לאורך כל שעות היממה. והן במשך זמן אכילתו "ואכלו את הבשר בלילה הזה... וככה תאכלו אותו... ואכלתם אותו בחיפזון!" כל זאת, בשונה מן שאר הקרבנות כדוגמת 'קרבת שלמים' שהינו נאכל לשני ימים ולילה אחד, או 'קרבת תודה' שנאכל במשך יום ולילה עד חצות. ואילו 'קרבת פסח', זמן אכילתו הוא מוגבל מאוד: רק בלילה, ורק עד חצות בלבד! כמאמר "הפסח אינו נאכל אלא בלילה, ואינו נאכל אלא עד חצות..."

מהו פשר ייחודיות זו בשחיטת ואכילת קרבן פסח, לעומת שאר הקרבנות??

התשובה מבוארת במאמר הכתוב:

"ואמרתם זבח פסח הוא לה', אשר פסח על בתי אבותינו במצרים ואת בתינו הציל" לאמור: הצלת ישראל ממצרים הגיעה לישראל באורח "קפיצה ודילוג", היינו שבורא עולם ברוב רחמיו וחסדיו 'פסח' ודילג על סדר הרגיל, שלפיו היו בני ישראל אמורים להשתחרר ולצאת ממצרים רק אחר מלאות ארבע מאות שנה כמאמר "ועבדום ועינו אותם ארבע מאות שנה", או לפחות בעת שהיו הופכים לראויים לגאולה מצד עצמם – ואלו פה זכו ישראל ליציאה מהירה ומזורזת, בניגוד גמור לכללים הרגילים.

לפיכך, אף עבודת הקרבת 'קרבת פסח' שהצטוונו בה לציון גאולה זו, בני ישראל מצווים לעשותה באופן של 'קפיצה ודילוג', כאורח 'יציאת מצרים' גופה שבה זכו ישראל באורח פתע להארת השכינה עד שבבת אחת נותקו כבלי השעבוד מידיהם ויצאו מבלי להתמהמה "וגם צידה לא עשו להם", בבחינת "לכתך אחרי במדבר ארץ לא זרועה". וכך ישראל בעת עבודת קרבן הפסח, מראים הם

סממני זריזות בעצם שחיטת הקרבן בשעות 'בין הערביים', בנטות צללי ערב דווקא, וכן באכילת הקרבן שנעשית בחיפזון ובשעות ערב המוקדמות, תוך הגבלת משך האכילה עד חצות "ואכלתם אותו בחיפזון".

הדבר בא לקבע בליבנו ולהורות לנו, כי ישראל קדושים, משאך מכירים המה ברצון מפורש מצד השם יתברך, שוב אין הם עורכים 'חשבונות' כלשהם בנפשם, אלא מדלגים הם תיכף בזריזות ושמחה, למילוי חפץ צורם ורצון קונם.

[סוד ישרים לליל פסח, אות כה]

מוסיף רבנו הקדוש בעל "אורחות חיים":

בה במידה אף "אכילת מצה זו", מורה היא על 'סדר עבודה' דומה.

שכן, מהו מבדיל המרכזי שבין תהליך הכנת "חמץ" – לשל אפיית "מצה"?

המבדיל העיקרי הינו כמובן באופן 'ההכנה'. שכן בעוד שמאפה "חמץ" משתלשל בשלבים מסודרים, היינו: קמח ומים ההופכים לעיסה, העיסה נילושה באופן יסודי, היא תופחת עד שמקבלת לבסוף צורתה וממדיה הטבעיים. אחר מוכנס הבצק לתנור, וכך יוצאת הפת כלולה בהדרה ואפויה היטב.

בניגוד גמור לכך, הינו תהליך הכנת ה"מצה". הקמח והמים מתערבלים במהירות, הבצק נילוש בזריזות שיא מבלי שום תשומת לב לפרטים, והמצה נזרקת הישר לתנור, עד שכמעט אין מקום בו לפעולת אדם מעבר להכרחי.

ללמדך, שבעת שישראל מכירים בדעתם ברצון הבורא, אין הם עורכים חשבונות או מתמהמהים, אלא עוזבים הם כל כוח 'בחירתם' ומדלגים הישר לידי קיום 'רצון הבורא'. על דרך שמצאנו בעת קבלת התורה כאשר אמרו 'נעשה ונשמע' והקדימו אמרי פיהם למשמע אוזניהם – ועל כך תפארתם!

תכונה זו נקבעה בנפשות ישראל, כבר בעת 'יציאת מצרים'. כאשר הקב"ה דילג על כל השלבים וגאלם כמאמר בעל ההגדה "שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ", היינו שלא עבר כאן תהליך רגיל של עריכה ואפייה "עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך וגאלם", במהלך מהיר ומזורז.

[סוד ישרים, שם]

"ארבע כוסות"

בגמרא [פסחים קת.] ישנה מחלוקת, איזה מן הכוסות צריכים 'הסיבה' בשתייתן.

לשיטה אחת בגמרא, שני כוסות הראשונים צריכים להסיבה, ואלו שני כוסות האחרונים אינם צריכים הסיבה. זאת לפי ששני כוסות הראשונים, סדר ההגדה שנאמר עליהם בלול ב"עבדות" ו"חירות" יחד, שהרי מתחילים בקידוש, עוברים לסדר 'עבדים היינו' ומסיימים בברכת 'גאל ישראל' – הלכך יש מקום להדגיש החירות שמתרקמת תוך כדי ההגדה, באופן של הסבה 'בדרך חירות'.

לעומתם בשני כוסות האחרונים, ה'הגדה' עליהם כבר נאמרת בתחושת חדווה וחירות מושלמת, בעת שעוסקים אנו בברכת המזון ובאמירת הלל, ואלו 'עבדות' שבמצרים משתייכת היא לנחלת העבר – והרי מה שהיה כבר היה!

אכן לפי שיטה אחרת בגמרא, יש לנהוג להיפך: בעת שתיית כוסות הראשונים אין להסב, שכן בזמן זה נתונים אנחנו עדיין תחת רושם סיפור 'העבדות', וטרם טעמנו טעמה של 'חרות'. רק בעת שתיית כוסות האחרונים יש לנהוג הסיבה, שם מצויים אנו כבר בעיצומה של תקופת 'חרות', ולכן יש לנהוג 'דרך חרות'.

מנהיר רבנו הקדוש "בית יעקב":

שני המהלכים יחד נכונים הם מצד עצמם, ולכל אחד מהם מעלה ומגרעת על פני חברו – כדלקמן.

הדבר משול בזאת לאדם המצוי במצב של 'רעבון', כאשר מוגש לפניו דבר מאכל והוא אוכלו לתיאבון, באותה שעה נהנה אדם מן האכילה, לפי שהרעבון שמפעפע בליבו גורם לו לאכול בתיאבון. לעומת זאת, אחרי שכבר אכל לשובע נפשו, וכבר אינו חש רעבון, אין אדם מרגיש 'טעם' בשביעה, כיוון שמה שהיה היה, ומה לו עתה לשוב אל 'הנושנות' מעת שהרגיש עדיין רעב?

כמידה זו – כן הדבר לעניין הדגשת 'חירות' שבשתיית הכוסות.

במהלך שתיית שני כוסות הראשונים, מעלה יש בהם, שהאדם בעת סיפור ה'עבדות' חש רעבון ל'חירות', וככל שמהלך הגאולה מתרקם תוך כדי סיפור ההגדה, כך חודרת ללב המספר הכרת 'החירות', ותחושה מופלאה זו פושטת בקרבו ומחייה את ליבו. מאידך, טרם הגענו אז אל המנוחה ואל הנחלה, והגאולה עוד אינה 'בשילה'. בחלקה האחרון של ההגדה, לעומת זאת, בעת שתיית

הכוסות האחרונים – המספר כבר הגיע לחרות שלמה לאחר הכניסה לארץ טובה ורחבה שהנחיל לאבותינו, וקבלת התורה. אולם, בתקופה זו כבר 'התיישנה' בקרב אדם תחושת ה'חרות', כדרך תענוג שטעמו מתפוגג עם הזמן.. באופן שיש בשניהם מעלה וחסרון – לכאן ולכאן.

להלכה נוקטת הגמרא, על שום כל הצדדים הללו, שיש להסב בעת שתיית 'כל' הכוסות שבליל הסדר. לפי שבכל סדר וסדר ישנה כאמור בחינה מיוחדת של 'חירות' שאינה נמצאת באחר, הלכך יש להסב בכולם בדרך 'חירות' המיוחדת שבהם.

[הגדה, ספר הזמנים]

”כִּי מִי יָצֵאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם

אֶרֶצְנוּ נִפְלְאוֹת” !

חג פסח כשר ושמח!

©

כל הזכויות שמורות

להוצאת "תפארת ראדזין"